تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم

قىرتاق جاكارلار

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

悲痛的呼换:维吾尔文/吐尔逊拜克·依布拉依音著。
—乌鲁木齐:新疆人民出版社,2001.8
ISBN7—228—06507—7

Ⅰ.悲… Ⅱ.吐… Ⅲ.散文—作品集—中国—当代—
维吾尔语(中国少数民族语言)Ⅳ.I217.2

中国版本图书馆CIP数据核字(2001)第037200号

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码830001)
新疆新华书店发行
新疆人民出版社微机室排版
乌鲁木齐晚报社印刷厂印刷
787×1092毫米 32开本 5.125印张 2插页
2001年8月第1版 2001年8月第1次印刷
印数:1——3,000

ISBN7—228—06507—7/I·2407 定价:7.50元

مەسئۇل مۇھەررىرى : كۇرەشجان ئۆمەر
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : ئەكبەر سالىھ
مەسئۇل كوررېكتورى : ئادالەت مەخسۇت

قىرتاق جاكارلار

(ئەدەبىي پارچىلەر)

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم

*
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى كومپيۇتېر بۆلۈمىدە تىزىلدى
«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى »ئىدارىسى بىلىما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 1092×787 مىللىمېتىر 32/1
باسما تاۋىقى : 5.125 قىستۇرما ۋارىقى : 2
2001 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2001 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 3,000 — 1
ISBN7—228—06507—7/I • 2407
باھاسى : 7.50 يۈەن

مۇھەررىردىن

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم (تايماس) 1953 ـ يىلى كۈزدە مەكىت ناھىيىسىنىڭ يانتاق يېزا، ئاقبەل كەنتىدە دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1960 ـ يىلىغىچە ئائىلە تەربىيىسىدە بولغان، 1973 ـ يىلىغىچە باشلانغۇچ مەكتەپ ۋە تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇغان « قايتا تەربىيە » نى تۈگەتكەندىن كېيىن، قەشقەر دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىگە ئوقۇشقا كىرگەن. 1975 ـ يىلى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ مەكىت ناھىيىلىك رادىئو ـ ئۈزىلىغا خىزمەتكە كىرگەن. 1985 ـ يىلى ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىغا يۆتكەلگەن. 1988 ـ يىلىدىن 1990 ـ يىلىغىچە لەنجۇ غەربىي ـ شىمال مىللەتلەر ئىنىستىتۇتىدا بىلىم ئاشۇرغان. 1997 ـ يىلىدىن باشلاپ ناھىيىلىك مەدەنىيەت يادىكارلىق ئورنىدا ئىشلەپ كەلمەكتە.

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم (تايماس) نىڭ ئەدەبىي ھاياتى 1976 ـ يىلى « قەشقەر ئەدەبىياتى » دا ئېلان قىلىنغان « ۋەتەن شەنىگە » دېگەن تۇنجى شېئىرى بىلەن باشلانغان بولۇپ، ھازىرغىچە ھەرقايسى مەتبۇئاتلاردا ئۇنىڭ 410 پارچىدىن ئارتۇق شېئىرى، ئىككى پوۋېستى ۋە 40 پارچىدىن ئارتۇق ئىلمىي ماقالىسى ئېلان قىلىنغاندىن باشقا، « سۆيگۈ ئىسيانى » (ھېكايە ـ نەسىرلەر توپلىمى)، « كۆز تەگكەن گۈزەل »، « رومكا ئىچىدىكى سۆز » (پوۋېستلار)، « مەكىت چوڭ قۇيرۇقلۇق قويى » (پەن ـ تېخنىكىغا دائىر كىتاب)، « ئۇيغۇر دولان توققۇز مۇقامى » (تېكىستلىرىنى رەتلىگەن)، « تىكەنلىك گۈل » (يو-

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

مۇرلار توپلىمى) ۋە « تەقدىر » (رومان) قاتارلىق كىتابلىرى نەشر قىلىنغان .

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم (تايماس) ھازىر جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ۋە ئاپتونوم رايونلۇق يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى . قەشقەر ۋىلايەتلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى . قولىڭىزدىكى بۇ كىتاب ئۇنىڭ 1994 ـ يىلىدىن 1999 ـ يىلىغىچە ھەرقايسى مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنغان ئەدەبىي پارچىلىرىدىن تاللاپ تۈزۈلدى .

مۇندەرىجە

قويلارغا سۆز 1
پۇل ۋە جان 3
ئىجادىيەت 6
تۆت خوراز 9
ئەخمەق 11
ئاھۇ ۋە توزاق 13
ھەيرانلىق 17
قەرزدار 19
بىزنىڭ دەريا.. 22
بىلىمىز ـ بىلمەيمىز 24
ئادەملەر 28
ئۆزگىرىش 32
سەدىقە 34
زىننەت دەرىخى 37
مودا 39
بىزنىڭ يول.. 42
كەيپىيات 46
تەبىئىي جاۋاب 48
تەتۈر قىسمەتلەر 51
يەلكەن 52
ئالماشقان تەقدىر 54

شادلىق 55
قايتۇرما زەربە 57
باھار ئوغرىسى 59
ئۆزىنى ئويلاش 61
نەسىھەت 66
ئېلان 68
دوستلۇق ئۇرۇشى 71
تەڭلىك ۋە تەڭسىزلىك 74
ئوڭشاش 77
تونۇش ۋە ناتونۇش 84
پەرداز 88
جاۋابسىز سوئاللار 90
ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا ، رەڭگىرويىڭ سامان بولماس 93
ماۋزۇسىز 97
مايمۇن كۆندۈرۈش 100
توغراق ۋە توغراق نوتىسى 102
يولداش ياۋاش ۋە سودىگەر 104
ماھىيەت ۋە شەكىل 109
ئات ۋە مەپىكەش 112
سەزگۈرلۈكى ئېشىپ كېتىش 115
كالا ۋە مەن 118
« تىنىچ ـ ئامان تۇردىڭىز » نىلڭ بايانى 120
قوزغىنەك ۋەقەسى 122
يەكشەنبە 126
پەردە بالاسى 129
ئاق دېسە قارا دەپتۇ 134

ئاتىلار روھى 137
قىز دوستۇم بىلەن سۆھبەت 141
پادىچى ۋە پادا 144
ھاڭگا بارات 146
ئۆلۈم ھەققىدە 149
ئادەم ۋە تاكسى شوپۇرى................................. 151

قويلارغا سۆز

هەي بىچارە ياۋاش قوي ، ياۋاشلىقىڭدىن پۈتۈن دۇنيادىكى بارچە ياۋاشلارنىڭ سىمۋولىغا ئايلانغان بىچارە جانىۋار ، ئۆزۈڭنىڭ نېمە ئۈچۈن مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغانلىقىڭنى ۋە سېنىڭ تەقدىرىڭنى قانداق نەرسىنىڭ كۈتۈپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلەمدىغانسەن ؟ ناۋادا خۇدا ساڭا بىر مىنۇتقا زۇۋان بەرسە ، بۇ سوئالغا بەلكىم ساغلىقلىرىڭ قوزا بەرگىنىم ئۈچۈن دەپ ؛ قوچقارلىرىڭمۇ ئۆزى بىلگەن بىر نەرسىلەرنى دەپ جاۋاب بېرىشى مۇمكىن . مەيلى قوچقارلىرىڭ بولسۇن ، مەيلى ساغلىق ياكى قوزىلىرىڭ بولسۇن ، سېنى هامان قاسساپنىڭ ئۆتكۈر پىچىقى كۈتۈپ تۇرىدۇ ! ئۆتكۈر پىچىقى يوقلار گال قىڭراق بىلەنمۇ بوغۇزلايدۇ تېخى . ساڭا ئوت ـ چۆپ تاشلاپ بېرىپ باققان ، بەزىدە ئېرىق ـ ئۆستەڭلەردىكى هەقسىز سۇنى ، بەزىدە ئاشقان ـ تاشقان يۇندا ، مەنتەڭلارنى ئىچىشىڭگە رۇخسەت قىلغان ، بەزىدە تېخى ئەركىلىتىپ باشلىرىڭنى سىلاپ ، قۇيرۇقلىرىڭنى دەڭسەپ باققان ئاشۇ كىشىلەرنىڭ هەممىسى بىرلا مەقسەت ئۈچۈن ، يەنى سېنىڭ يۇڭلىرىڭنى سېتىپ ، تېرەڭنى خۇرۇم قىلدۇرۇپ ، گۆشلىرىڭنى مەززە قىلىپ يېيىش ئۈچۈنلا شۇنداق قىلىشىدۇ ، سەن بۇنى بىلەمدىغانسەن ؟!

ياق ، بۇنى سەن بىلمەيسەن . هېچبولمىغاندا پۈتلىرىڭ چۈشلىپ ، گېلىڭغا پىچاق سۈركەلگەن دەقىقىغىچە بۇنى هەرگىز

بىلمەيسەن . پەقەت شۇ چاغدىلا ، ياۋاش يۈرىكىڭدىكى ئىسسىق
قانلىرىڭ ئېتىلىپ چىققان ، چىشلىرىڭ ئارىسىدىن سىرتقا ساڭ-
گىلىتىپ قويۇلغان تىللىرىڭ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم بىرنى مەرەشكىمۇ
ئىمكان تاپالمىغان چاغدىلا — ئاندىن قارىچۇقى تارتىلىپ كې-
تىۋاتقان كۆزلىرىڭ قاتىلىڭنى گۇڭگا كۆرەلەيدۇ . بىراق ئۇ چاغدا
كۆرگىنىڭ ، بىلگىنىڭنىڭ نېمىگە پايدىسى !؟

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

پۇل ۋە جان

بىر كۈنى پۇل بىلەن جان « ئادەم ئۈچۈن قايسىمىز مۇ-
ھىم » دېگەن مەسىلە ئۈستىدە تالىشىپ قالدى .
— ئەلۋەتتە مەن مۇھىم ، — دېدى پۇل ھېچبىر ئىككى-
لەنمەيلا ، — چۈنكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى مەن ئۈچۈنلا سەندىن
ئايرىلىدۇ .
— خاتالاشتىڭ ، — دېدى جان قەتئىي ئىشەنچ بە-
لەن ، — ئەسلىدە ئادەملەر مېنى ئاسراش ، مېنى ساقلاش ئۈچۈنلا
سېنى كەشىپ قىلىشقان تۇرسا ، قانداقچە سەن ئۈچۈن مېنى
قۇربان قىلسۇن ، سەن پەقەت مېنى ساقلاش ئۈچۈنلا خىزمەت
قىلىدىغان بىر ۋاستە ، مەن بولسام ماھىيەت . چۈنكى مەن بول-
مىسام ئادەملەر ئۆزىمۇ بولمايدۇ ، ئادەملەرنىڭ ئۆزى بولمىسا ئۇ
چاغدا سېنىڭ نېمە ئەھمىيىتىڭ ؟
— دېگەنلىرىڭغۇ راست ، لېكىن ئادەملەر مېنى كۆرسە
كۆزى قىزىرىپ سېنى ئۇنتۇپ قالىدۇ . شۇنىڭ بىلەن سەن ۋاسى-
تىگە ، مەن ماھىيەتكە ئايلىنىمىز - دە ، ئادەملەر مېنى تېپىش
ئۈچۈن سېنى خىزمەت قىلدۇرىدۇ .
— ئىشەنمەيمەن ، ئادەملەر ئۇنچىۋالا ئەخمەق ئەمەس .
— ئىشەنمىسەڭ ئەمەلىيەت ئارقىلىق سىناپ كۆرەمدۇق ؟
— بولىدۇ . قانداق سىنايمىز ؟
— بۇ بەك ئاسان . ھازىر سەنمۇ ، مەنمۇ مانا ماۋۇ ئاۋۇت

ئىسمىلىك ئادەمنىڭ تېنى ۋە يانچۇقىدا تۇرۇپتىمىز . سەن بىر ئاز بىنورماللاشقىن ، قالدىسىنى كېيىن كۆرسەن .

— بولىدۇ ، مانا ئەمىسە مەن بىنورماللىششقا باشلىدىم ، قېنى ھېلى كۆرەرمىز . . .

ئاۋۇتكام شۇئان ساقسىز بولۇپ يىقىلدى - دە ، ئامالسىز دوختۇرخانىغا باردى .

— كېسىلىڭىزگە سەل قاراشقا بولمايدۇ ، ئىككى يۈز كوي تـۆلەپ بالنىتسىدا يېتىڭ ، — دېدى دوختۇر تەكشۈرۈپ بولۇپ .

— نېمە ؟ ئىككى يۈز كوي دېدىڭىزما ؟ . . .

ئۇ ئىككىلىنىپ بىر ھازا تۇرۇپ قالدى .

— قارىغاندا يېنىڭىزدا پۇلىڭىز ئاز ئوخشايدۇ . بوپتۇ ، سىزگە ئېتىبار قىلايلى ، ھازىرچە يۈز كوي تۆلەپ تۇرۇڭ .

— مەن . . . مەن بىر كەمبەغەل ئادەممەن ، يېنىمدا بىر سىنتمۇ پۇلۇم يوق . . .

— ئەمىسە دەرھال پۇل تېپىپ كېلىڭ ، تۇزۇم شۇنداق ، ماڭىمۇ چارە يوق .

ئاۋۇتكام بىر بېسىپ ، ئىككى بېسىپ دوختۇرنىڭ يېنىدىن يـېنىپ چىقتى . بىراق ، دەرۋازا ئالدىغا چىقىپلا يىقىلىپ چۈشتى . چۈنكى ئۇنىڭ يانچۇقىدىكى پۇلنىڭ ئالدىدا ئىزا تارتىپ كەتكەن جان ، ئۇنىڭ ئۈچۈن مۇھىم بولغان ئاشۇ پۇلغا ئورۇن بىكارلاپ ، ئاشۇنداق ئەخمەق ۋۇجۇدتىن چىقىپ كەتكەنىدى .

كـىشىلەر دەرھال ج خ غا خەۋەر قىلىشتى . شۇ ھامان يېـ تىپ كەلگەن ساقچىلار مۇناسىۋەتلىك ئىشلارنى ئېنىقلاۋېتىپ ، ئۇنـىڭ يانچۇقىدىن ساقمۇ ساق تۆت يۈز سەكسەن كوي پۇل تېـ پىۋېلىشتى .

— توۋا ، — دېدى دوختۇر ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم ياقىـ

سىنى چىشلەپ ، ــ بۇ ئادەم تېخى بايىلا « يېنىمدا بىر سىنتمۇ پۇلۇم يوق » دېگەنىدى .

ئادەملەر بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەيران قېلىشتى . بىراق ، ھەي ئادەملەر ! ئادەم يوق يەرگە بېرىپ ئۆزۈڭلەرگە - ئۆزۈڭلەر جاۋاب بېرىپ بېقىڭلار : ناۋادا سىلەرمۇ ئەنە شۇنداق سىناققا دۇچ كەلسەڭلار ، پۇلنى جېنىڭلارنى ساقلايدىغان ۋاستە قىلامسىلەر ياكى ئەكسىچە جېنىڭلارنى بىر ۋاستىگە ئايلاندۇرۇپ پۇلنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئىشلىتەمسىلەر ؟

ئىجادىيەت

چوڭ ـ چوڭ زامانىۋى شەھەرلەرنى كۆرۈپ قايتقان ئا-
دەمگە ئىختىيارسىز ھالدا ئوتتۇرا ئەسىر تۇرمۇشىنى ئەسلىتىدىغان
بۇ قەدىمىي شەھەردىكى ئاۋات كوچىلارنىڭ بىرى. خىيال ئىلكىدە
تەنھا كېتىۋاتىمەن. سوئال بەلگىسى بىلەن توشۇپ كەتكەن خى-
يال ئېكرانىمنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشلىرىدىن بىزنىڭ بۇ يەرلەردە تېخى
بولمىغان، ئەمما زامانىۋى شەھەرلەر ئۈچۈن ئاللىقاچان ئۆزلە-
شىپ بەزىلىرى ھەتتا «كونىلىق» بولۇپ قالغان ساناپ تۈگەت-
كۈسىز يېڭىلىق ـ ئىجادىيەتلەر بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈۋاتىدۇ. مانا،
خىياللىرىم يەنىلا سوئاللارغا تۇتقۇن: ئەجەبا دەۋر ئوخشاش، زا-
مان ئوخشاش؛ ئەمما نېمە ئۈچۈن باشقىلار 21 ـ ئەسىردە، ئەك-
سىچە بىز تېخىچە ئوتتۇرا ئەسىردە؟! ئاسمىنىمىز، قۇياشىمىز
ئوخشاش؛ لېكىن، نېمە ئۈچۈن باشقىلار قۇياشقا يېقىن، يورۇق،
ئازادە بىنالاردا، ئەكسىچە بىز زەيگە يېقىن پەتەك ئۆيلەردە؟!
باش ـ مېڭىمىز، پۇت ـ قوللىرىمىز ئوخشاش؛ بىراق، نېمە ئۈ-
چۈن ئۇلاردىكى سان ـ ساناقسىز ئىجادىيەتلەر بىزدە يوق؟!...

— رەھىم قىلسىلا ئاكا، بىزدەك ئاجىزلارنى يوقلىسىلا
سىلىنى خۇدا يوقلايدۇ، ئامىن!...

سوئال ئىلكىدىكى خىياللىرىم بۇزۇلۇپ، شۇئان ئالدىمغا
قارىدىم. بىر خىل يېلىنىش ئىلكىدىكى مۆلدۈرلەپ تۇرغان قوي
كۆزلىرىنى بىردە ماڭا، بىردە يەرگە تىككىنىچە يۇمران ئەمما

قاسماقلىشىپ كەتكەن قوللىرىنى ماڭا تەڭلەۋاتقان بىر كىچىك بالا ئىككى ـ ئۈچ قەدەمچە ئارىلىقتىن تىزىدا ماڭغىنىچە كېلىۋاتاتتى.

«ۋاي بىچارە، ـــ دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە، ـــ كىچىككىنە تۇرۇپ پالەچ بولۇپ قالغىنىنى قارىمامدىغان، ئىسىت...»

مەن ئۇنىڭغا بەش سوملۇق پۇلدىن بىرنى تۇتقۇزۇپ يولۇمنى داۋام قىلدىم.

ـــ ئامىن! سېخىي جەننەتى، خۇدا رەھمىتى، بىزدەك ئاجىزلارغا ئىچىلىرى ئاغرىسۇن ئاكا، ئامىن!

ئالدىنقى بالا بىلەن تەڭ دېمەتلىك چىقىدىغان ئىككى بالا ئوخشاشلا تىزىدا ماڭغىنىچە كېلىۋاتىدۇ. «ھەي بىچارە بالىلار، سىلەرگە نېمە تارتقۇلۇق؟...»

بۇ بىچارىلەرنىمۇ نائۈمىد قويماي دەپ، يېنىمنى ئاختۇردۇم ۋە بۇ قېتىم بەش سوم ئەمەس، بىر سوملۇقتىن ئىككىنى ئىككىسىگە ئۈلەشتۈرۈپ بەردىم. تېخى قالغان پۇلنى يانچۇقۇمغا سېلىشقا ئۈلگۈرمەيلا، ئالدىمغا «تىزىدا ماڭىدىغان ئاجىز بالا» دىن يەنە بىرى پەيدا بولۇپ قالدى. «تووۋا، ـــ پۇتى ئاجىز بالىلار نىمانچە كۆپتۇ؟ يەنە كېلىپ ھەممىسى مەسلىھەتلىشىۋالغاندەك...» توساتتىن كۆڭلۈمدىن بىر گۇمان كېچىپ ئارقامغا قارىسام، بايىقى تىزىدا مېڭىپ ئالدىمغا كەلگەن بالىلار قولىدىكى پۇللارنى بىر ـ بىرىگە داملاتقىنىچە يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپتۇ. شۇ چاغدىلا، ئۇلارنىڭ ساپساق تۇرۇپ پالەچ قىياپىتىگە كىرىۋېلىشى ـــ پەقەت پۇل تېپىش ئۈچۈنلا ئويلاپ تاپقان بىر «ئىجادىيەت» ئىكەنلىكىنى چۈشەندىم.

دېمەك، تېخى مەن بىلمەيدىغان يېڭىلىق ـ ئىجادىيەتلەر بىزدىمۇ كۆپ ئىكەن. بىراق، ئاشۇ «ئىجادىيەت» لىرىمىز بىلەن

ئوتتۇرا ئەسىردە قالغان بىچارە روھىمىزنى 21 ـ ئەسىرگە ئەكەلگىلى ، قوياشقا يېقىن ئازادە ئۆيلەردە ياشاۋاتقان مىللەتلەر بىلەن بىر قاتاردا پۇت تىرەپ تۇرغىلى بولامدۇ ؟ . . .

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com